

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ім. М. І. ПИРОГОВА

Кафедра філософії та суспільних наук

ФІЛОСОФІЯ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСАХ

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ
У ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

ФІЛОСОФІЯ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ТА
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСАХ

друкарня-видавництво
ТВОРИ
творимо разом

ISBN 978-617-552-740-5

9 786175 527405

www.tvoru.com.ua

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ІМ. М.І. ПИРОГОВА

Кафедра філософії та суспільних наук

**ФІЛОСОФІЯ
В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ
ТА
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСАХ**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**У ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

21-22 листопада 2024 року

**Вінниця
ТВОРИ
2024**

УДК 1(091):004.83

Ф 56

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (протокол № 4 від 27.12. 2024).

Матеріали подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен, посилань, за грамотність, літературний стиль та інші відомості. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються. Організатори конференції та члени редколегії не завжди поділяють думки учасників (авторів).

Ф 56 **Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах.** Матеріали доповідей та виступів V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 21-22 листопада 2024 року. Вінниця : ТВОРИ, 2024. 204 с.

ISBN 978-617-552-740-5

Збірник містить матеріали доповідей та виступів учасників V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю **«Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах»**, яка відбулась у Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова 21-22 листопада 2024 року з нагоди святкування Міжнародного дня філософії. У поданих матеріалах висвітлюється широке коло актуальних проблем розвитку філософських дисциплін від минулих часів до сучасних. Збірник адресовано науковцям, працівникам закладів вищої та середньої освіти, аспірантам, магістрантам, студентам та всім, хто цікавиться філософією й гуманітарними дисциплінами.

УДК: 1(091):004.83

- © ВНМУ ім. М.І. Пирогова, 2024
- © Кафедра філософії та суспільних наук, 2024
- © Колектив авторів, 2024
- © ТОВ «ТВОРИ», 2024

ISBN 978-617-552-740-5

- тенденції початку XXI століття. *Георелігійні процеси і конфесійні трансформації в Україні*: монографія / ред. О. Саган. Київ, 2023. С. 35–43.
4. Соколовський О. Конструювання релігійної ідентичності у дискурсивному просторі. *Вісник Львівського університету*. 2023. № 49. С. 144–151. URL: http://eprints.zu.edu.ua/38483/1/Олег_Соколовський.pdf (дата звернення: 12.10.2024).
5. Шилова Д. Релігійна толерантність як соціальне явище. *HAL*. 2021. С. 172–178. URL: <https://hal.science/hal-03500910v1/document> (дата звернення: 12.10.2024).

Лациба В.П.,

к. істор. н., доцент,

доцент ЗВО кафедри філософії та суспільних наук

Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

м. Вінниця, Україна

ЦИВІЛІЗАЦІЙНЕ ДОЗРІВАННЯ І КОЛОНІЗАЦІЙНА СПАДЩИНА: УКРАЇНЬСЬКА НАЦІЯ В УМОВАХ ПОСТІМПЕРСЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ (1917-1921 рр.)

Новітні випробування української політичної нації на здатність відстояти своє право на існування можна порівняти з екзистенційними викликами світових воєн та голодоморів-геноцидів. Агресія Росії проти України як у гібридних формах, так і в повномасштабному форматі з маніакальною послідовністю повторює найбільш підступні і жорстокі практики з імперсько-радянського минулого.

Не досягнувши цілей повного знищення українців як етнокультурної і політичної спільноти в роки національної революції 1917-1921 рр., рашистська Росія розв'язала чергову агресивну війну проти України, яка все більше набуває рис глобального конфлікту. [1, с. 6]

Нас, як і сто років тому, цікавлять причини і передумови цього цивілізаційного протистояння, важливо зрозуміти історичні і ментальні витоки антиукраїнської політики Росії, сценарії і мотивацію національно-визвольної боротьби українців, необхідність ґрунтовного засвоєння історичних уроків і готовності до нових проявів агресії. [1, с. 68]

Що давало російському шовінізму шанс на успіх в Україні? Насамперед, надто повільне, цивілізаційне оформлення українського суспільства в політичну націю з чіткою візією своєї історичної мети.

Тих українців, що вірили у можливість побудови вільної і незалежної Української держави у 1917 р., була критична меншість. Якщо застосувати сучасну електоральну калькуляцію політичних уподобань українського

населення – то це якраз і будуть ті «магічні» 23-25 %, які вірили в ідеї маніфесту «Самостійна Україна» М. Міхновського, а потім через десятиліття – у грудні 1991 р., голосували за «суверенну європейську Україну» В. Чорновола, а у квітні 2019 р. – за безумовну європейську і євроатлантичну інтеграцію, як запоруку збереження державного суверенітету і територіальної цілісності в умовах гібридної на той час війни Росії проти України.

Станом на 1917-1921 рр. українське суспільство, особливо та частина, яка тривалий час перебувала під владою російської імперії, була ментально деформована – міста були русифіковані, селянство жило здебільшого патріархальним, ірраціональним устроєм. Єдиного суспільного проєкту під назвою «Україна» як самостійної держави ще не існувало. Її політична, культурна візія була різною у Наддніпрянщині та Західній Україні.

У суспільно-політичному дискурсі української еліти щодо вибору стратегії і тактики здобуття державності переважали ідеї автономії, федеративних зв'язків з «вільною» Росією.

Новітня політична культура в українському суспільстві приживалася дуже повільно, зокрема через роздрібненість українських територій між різними державами, неоднаковий рівень розвитку самоврядування в містах і селах, на Правобережжі, Лівобережжі, підросійських губерніях і західноукраїнських дистриктах.

Репресії і тиск з боку владних інституцій Російської і Австро-Угорської імперій посилював у політичній культурі народу недовіру до будь-якої централізованої влади, сприяв поширенню анархічних ідеалів, що особливо виявилось в ході української революції 1917-1921 рр.

Політична амбівалентність і державницька невизначеність її лідерів закладали зневіру та взаємопоборювання в суспільстві. М. Грушевський, формулюючи стратегічні засади національного державотворення, щиро вважав допустимою і можливою автономію України у складі Російської федеративної держави.

Але навіть проголошення 1 Універсалом ЦР «автономії», створення самоврядних інституцій та всенародна підтримка неабияк налякали російський тимчасовий уряд [5, с. 214]. До Києва негайно прибула делегація «хороших руских» у складі О. Керенського, І. Церетелі, М. Терещенка з метою дезавуювати рішення, прийняті Центральною Радою. В результаті 2 Універсал ЦР проголошував курс на співпрацю з російською владою, а питання української автономії переносилося на розгляд Всеросійських установчих зборів, які, більшовики, захопивши владу, брутально розігнали у січні 1918 р.

«Договорняк» з тимчасовим урядом Росії призвів до політичної і моральної кризи української влади, адже вона по суті ставала його союзником. Це було особливо згубно для української революції в ході якої

завдання політичної нації знаходилися на початковій стадії формування. І як показали майбутні події, саме брак єдності і взаєморозуміння влади і народу, низький рівень національної самосвідомості, наростаюча радикалізація мас призвели до серйозної кризи української революції.

Спроби української еліти за допомогою дещо архаїчної форми Гетьманату – поєднання монархічних, республіканських і диктаторських засад – врятувати державотворчі зусилля національної революції виявилися малоефективними. Хоча на фоні хаосу і беспорядності Центральної Ради і уряду, політика Скоропадського принаймні на початковому етапі виглядала більш привабливою – в ім'я спокою, законності та соціальної справедливості анулювалися революційні досягнення і поверталися старі порядки. Україну масово наповнювали російські втікачі від більшовицьких репресій, створюючи т. ч. військову, політичну, культурну базу для відновлення «єдиної і неделимої Росії» (прообразу «прекрасной Росії будущего» – ще одного ілюзорного проекту сучасної епохи).

Сама постать П. Скоропадського була досить суперечливою – десь у глибині душі у ньому прокидався українець-малорос, збурюваний політичними інстинктами, а з іншого, як він сам стверджував: «Я русский человек и русский офицер. Силою обстановки мне приходилось говорить и делать совершенно не то, что чувствую и хочу ... Я определенно смотрел и смотрю, ... что будущее Украины в России» [2].

Попри певні досягнення у розбудові державних інституцій та наповненні важливих суспільних сфер українським змістом – освіти, культури, науки тощо, Гетьманат виявляв політичну, економічну, соціальну невизначеність, нерозуміння значення такого важливого фактору державотворення як соборності території та єдності усього українського народу.

Рубіконом державотворчих хитань Скоропадського став маніфест 14 листопада 1918 р. про федерацію з майбутньою, небільшовицькою Росією. У грамоті гетьмана йшлося про необхідність і неминучість всеросійської федерації з Україною всередині її. [5, с. 57]

Таким чином, П. Скоропадський відмовляється від державної незалежності України й остаточно обирає курс на побудову всеросійської федерації. Для його підкріплення формується новий уряд з проросійських партій і організацій. Відновлюються прояви великодержавного шовінізму, відкрите цькування всього українського.

Апофеозом звучали слова Скоропадського: «В грамоте я ясно высказал то, что давно хотел, но не мог раньше». [2]

Боротьба за Україну точилася з особливою запеклістю між різномастними колонізаторами. Крім «єдинонеділімцев» свої неоліберські амбіції агресивно заявляли і російські більшовики.

Скориставшись проголошенням 3 Універсалом Української Народної Республіки у листопаді 1917 р., більшовики невдовзі оголошують їй війну. Передумовою стала поразка більшовиків при спробі захопити владу в Україні шляхом переобрання Центральної Ради. Більшовизовані військові загони на чолі з Євгенією Бош, які проривалися до Києва, були роззброєні 1-м українським корпусом біля Жмеринки. Були придушені також більшовицькі повстання в інших містах.

3 грудня 1917 р. на північно-східних кордонах УНР було сконцентровано червоні війська, які склалися із залишків російської імператорської армії, червоногвардійських загонів, балтійських моряків. Командування здійснювали М. Муравйов і В. Антонов-Овсієнко. [5, с. 230-233]

Тактика більшовицьких колонізаторів була прогнозованою – захопити частину української території на Лівобережжі і проголосити там радянську владу з центром у Харкові, а потім, користуючись розпорошеністю українських сил, розгорнути наступ на Київ. УНР на чолі з Центральною Радою визнавалася нелегітимною. Наявність в Україні двох центрів влади – київського національного і харківського радянського – дала можливість більшовицькій Росії представити цю фактично російсько-українську війну як внутріукраїнську громадянську.

Після укладення Берестейського договору у лютому 1918 р. позиції УНР за допомоги німецько-австрійських військ зміцнились. Спроби більшовиків українізувати російські війська не мали успіху. Росія змушена була визнати умови Берестейського миру.

Друга спроба більшовиків захопити Україну була здійснена в грудні 1918 р., коли без оголошення війни російські війська вдерлися на Чернігівщину. На початку 1919 р. війська радянської Росії підійшли до Києва. Впродовж лютого – серпня 1919 р. відбувалися запеклі бойові сутички між об'єднаними військами УНР і ЗУНР та більшовицької Росії, а також денікінськими військами, які наступали з півдня.

Опинившись у т. зв. «трикутнику смерті» між більшовиками, денікінцями і поляками війська УНР змушені були перейти до партизанських методів боротьби.

Третю військову спробу підкорити Україну більшовицька Росія здійснила у 1920 р. у ході радянсько-польської війни. Росія зуміла нав'язати Польщі сепаратний договір, за яким Україна була вчергове розчленована по р. Збруч. На окупованій більшовиками Україні був встановлений диктаторський режим.

Не менш трагічними для України були спроби т. зв. «білого руху» - антибільшовицького і водночас антирадянського у 1918-1920 рр. Його метою було встановлення військової диктатури для порятунку і відновлення «єдиної і неподільної Росії». Майже вся Україна була оголошена «югом росії» і репресивними методами викорінювалось все

українське – мова, культура, назви, тип господарювання тощо. Попри неофіційні контакти представників т. зв. Добровольчої армії з Гетьманом, А. Денікін категорично відкинув пропозиції П. Скоропадського про спільну боротьбу з більшовиками, оскільки це означало б фактичне визнання незалежності України.

Ідеологічно і політично білогвардійщина була провісником російського фашизму і його сучасної форми рашизму. І. Ільїн і його духовний послідовник О. Дугін, формулюючи засадничі концепти рашистської ксенофобії і україноненависництва закликали не зупинятись у знищенні всіх тих, хто стоїть на шляху росіян впродовж ХХ ст. [3]

Сучасні українські реалії стали детонатором світової уваги до проблем війни і миру, трансформації глобальних і регіональних безпекових інституцій, створення дієвих механізмів стримування агресивних воєн.

Література:

1. Війна: держава, суспільство, особа. Збірник наукових статей. Гол. ред. акад. В. Смолій. Київ, інститут історії України НАН України, 2023. – 805 с.
2. Гетьман Павло Скоропадський: від самостійності до федерації. Із розмови з представниками Добровольчої армії, жовтень 1918 р. – УП, 38.04.2018 р.
3. Микола Рябчук Сором'язливий колоніалізм. – Збруч, 19.01.2021.
4. Микола Рябчук Путін і Україна: Історія хворобливої одержимості. – Збруч, 5.03.2024.
5. Ярослав Файзулін Історія. UA: постаті, факти, версії. – Київ, ВД «Комора», 2021. – 560 с.

Лук'янюк А.О.,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Політологія»
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

Євроінтеграція України є одним з найважливіших стратегічних напрямів державної політики, що визначає її майбутнє місце в європейському та світовому співтоваристві. Цей процес є багатограним і динамічним, він зазнає впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів.